

**“KADRLAR TAYYORLASH MILLIY DASTURI”NING ISHLAB CHIQLISHI VA
AMALGA OSHIRILISHI TARIXI**

(1997–2010)

Narzullayev Ollobergan

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17574870>

Kirish

O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy sohalarda tub o‘zgarishlar jarayoni boshlandi. Bu o‘zgarishlarning asosiy omili — jamiyat ehtiyojlariga mos, zamonaviy fikrlaydigan, yetuk mutaxassislarni tayyorlash tizimini yaratish zarurati edi. Sobiq tuzum davrida ta’lim mazmuni asosan siyosiy g‘oyalar bilan bog‘langan bo‘lib, amaliy bilim, mustaqil fikrlash va tashabbuskorlik yetarli darajada shakllantirilmas edi.

Shuningdek, iqtisodiyotda bozor munosabatlariga o‘tish yangi turdagi mutaxassislarni talab qilardi. Shu bois ta’lim tizimini tubdan isloh qilish, uni jahon tajribasi asosida qayta qurish maqsadida 1997-yilda “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” (KTMD) qabul qilindi.

Ushbu dastur o‘z mazmuni, miqyosi va tizimlilik darajasi bilan post-sovet hududida birinchi bo‘lib ta’limni uzluksiz tizim sifatida qayta tashkil etishga xizmat qilgan hujjatlardan biri bo‘ldi.

Dastur ishlab chiqilishining asoslari

“Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” ishlab chiqilishida quyidagi omillar muhim rol o‘ynadi:

1. Iqtisodiy omillar

O‘zbekiston bozor iqtisodiyotiga o‘tish davrida davlatning barcha sohalarida malakali mutaxassislar yetishmasdi. Ishlab chiqarish, xizmat ko‘rsatish, moliya, texnologiya va menejment sohalarida zamonaviy bilimga ega kadrlar katta ehtiyoj edi.

2. Ijtimoiy omillar

Jamiyatda inson manfaatlari va huquqlarini ta’minlash, demokratik qadriyatlarni shakllantirish uchun ta’lim tizimi asosiy vosita bo‘lib xizmat qilishi kerak edi. Eski ta’lim mazmuni yangi jamiyat ehtiyojlariga mos kelmas edi.

3. Ma’naviy-madaniy omillar

Milliy o‘zlikni anglash, an’ana va qadriyatlarni tiklash, o‘zbek tilining mavqeini oshirish ham ta’lim tizimi orqali amalga oshirilishi zarur bo‘lgan vazifalardan biri edi.

4. Jahon ta’lim standartlariga moslashuv

Global axborotlashuv, texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta’lim tizimini yangilashni taqozo etdi. O‘quv dasturlar, darsliklar, pedagogik texnologiyalar xalqaro mezonlarga moslashtirildi

Dasturda belgilangan asosiy maqsadlar

Kadrlar tayyorlash milliy dasturining bosh maqsadi — yuksak malakali, mustaqil fikrlaydigan, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashning uzluksiz tizimini yaratish edi.

Shu maqsad asosida dastur quyidagi vazifalarni belgiladi:

- uzluksiz ta’lim tizimini yaratish va mustahkamlash;

- ta'lim mazmunini jahon standartlari darajasiga ko'tarish;
- zamonaviy o'qitish metodlarini joriy etish;
- o'qituvchilarning malaka oshirish tizimini yangilash;
- ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash
- yoshlarni har tomonlama rivojlantirish, ma'naviy barkamol avlodni shakllantirish.

Uzviy ta'lim tizimining strukturasi shakllantirish

Milliy dasturda ta'limning barcha bosqichlari yagona tizim sifatida belgilandi:

1. maktabgacha ta'lim;
2. umumiy o'rta ta'lim;
3. o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi;
4. oliy ta'lim;
5. oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim;
6. malaka oshirish va qayta tayyorlash tizimi;
7. nodavlat ta'lim muassasalari.

Bunday tizimli yondashuv O'zbekiston ta'lim tarixida birinchi marta joriy etildi.

Dastur amalga oshirilishining bosqichlari

1-bosqich (1997–2001-yillar): Tizimni shakllantirish

Bu davrda quyidagi ishlar amalga oshirildi:

- ta'limga oid yangi qonunlar, qarorlar va normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi;
- akademik litsey va kasb-hunar kollejlarning huquqiy asoslari yaratildi;
- oliy ta'limda bakalavr va magistratura tizimi joriy qilindi;
- xalqaro tajriba o'rganishga e'tibor kuchaydi;
- ta'lim sohasida boshqaruv tizimi optimallashtirildi.

Bu bosqichning eng muhim natijasi — ta'lim tizimida modernizatsiya jarayoni boshlangani bo'ldi.

2-bosqich (2001–2005-yillar): Infratuzilmani rivojlantirish

Mazkur bosqichda:

- yuzlab akademik litsey va kasb-hunar kollejlarning yangi binolari qurildi;
- maktablar kapital ta'mirlandi, yangi o'quv ustaxonalari, laboratoriyalar tashkil etildi;
- zamonaviy kompyuterlar, interaktiv texnologiyalar bosqichma-bosqich o'rnatildi;
- o'qituvchilar malaka oshirish markazlari faoliyati kengaytirildi;
- davlat ta'lim standartlari ishlab chiqildi va joriy qilindi.

Natijada ta'lim sifati sezilarli darajada yaxshilandi.

3-bosqich (2005–2010-yillar): Barqaror rivojlanish

Ushbu bosqichda avvalgi yillarda joriy etilgan islohotlar qat'iy mustahkamlandi. Muhim yutuqlar quyidagilar bo'ldi:

- AKTni joriy etish kengaydi: elektron darsliklar, raqamli ta'lim resurslari yaratildi;
- xalqaro tashkilotlar — UNESCO, UNICEF, KOICA, JICA bilan hamkorlik kuchaydi;
- ayrim oliy ta'lim muassasalari uchun yangi ixtisosliklar ochildi;
- o'quv jarayonlari modul tizimiga yaqinlashtirildi;
- yoshlarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat dasturlari ishlab chiqildi.

Dastur natijalari va ijtimoiy ahamiyati

“Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” 2010-yilga kelib o‘zining asosiy maqsadlarini amalga oshirdi. Eng muhim natijalar:

Ta’lim tizimining modernizatsiyasi

- uzluksiz ta’lim tizimi to‘liq shakllandi;
- zamonaviy o‘quv dasturlari va texnologiyalar ta’lim jarayoniga kirib keldi.

Kadrlarning malakasi oshdi

- o‘qituvchilar muntazam ravishda malaka oshirish kurslarida qatnasha boshladilar;
- iste’dodli yoshlar xorijiy davlatlarda ta’lim olish imkoniyatiga ega bo‘ldi.

Infratuzilma yaxshilandi

- zamonaviy litsey va kollejlari qurildi;
- o‘quv laboratoriyalari, kutubxonalar, sport inshootlari yangilandi.

Ijtimoiy ta’sir

- yoshlar o‘rtasida savodxonlik, kasbiy tayyorgarlik darajasi oshdi;
- bozor iqtisodiyotiga mos bo‘lgan mutaxassislar tayyorlandi;
- jamiyatda ta’limga e’tibor va hurmat kuchaydi.

Xulosa

“Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” O‘zbekiston ta’lim tarixida yangi davrni boshlab berdi. Dastur ta’lim tizimini tubdan yangilab, iqtisodiy va ma’naviy taraqqiyot uchun mustahkam poydevor yaratdi. U nafaqat kadrlar tayyorlash tizimini jahon standartlariga moslashtirdi, balki jamiyatning ma’naviy, ilmiy va madaniy rivojlanishiga katta hissa qo‘shdi.

1997–2010-yillar davomida olib borilgan islohotlar O‘zbekiston yosh avlodining zamonaviy bilim olishi, intellektual salohiyatining ortishiga xizmat qildi. Bugungi kunda ta’lim sohasidagi keyingi islohotlar ham aynan shu dastur orqali yaratilgan tajriba va yutuqlar negizida davom etmoqda. Shu ma’noda, “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” mustaqil O‘zbekiston taraqqiyot tarixida muhim bosqich sifatida qadrlanadi.